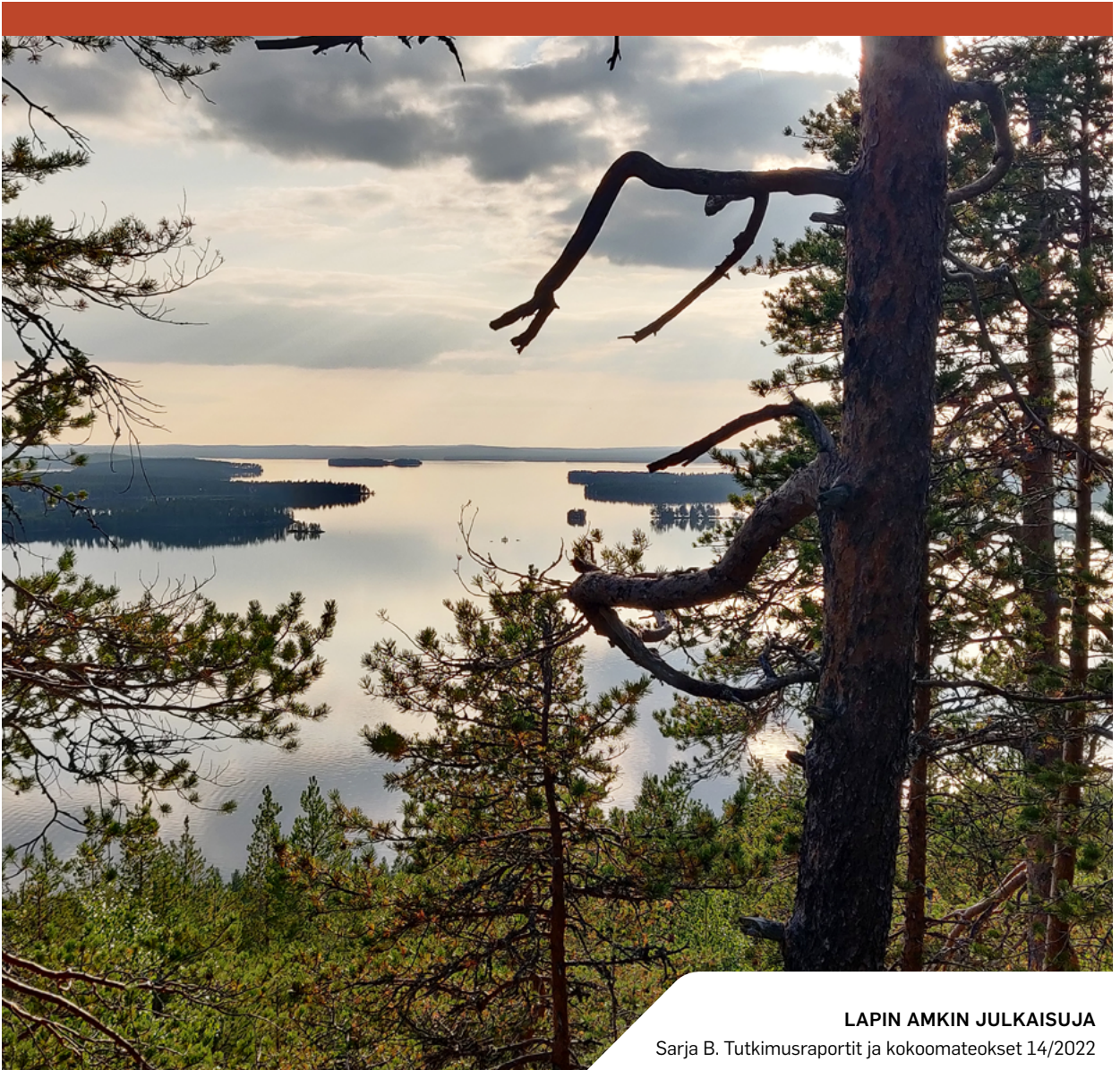

Suomen kalastusmatkailun nykytila ja kehittämistarpeet

Suomen kalastusmatkailun nykytila ja kehittämistarpeet

Pasi Satokangas • Jussi Soppela • Aki Ranta

Suomen kalastusmatkailun nykytila ja kehittämistarpeet

B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 14/2022

© Lapin ammattikorkeakoulu ja tekijät

ISBN 978-952-316-457-4 (pdf)
ISSN 2489-2637 (verkkojulkaisu)

Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja
B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 14/2022

Kirjoittajat: Pasi Satokangas, asiantuntija,
vastuulliset palvelut, Lapin ammattikorkeakoulu
Jussi Soppela, yliopettaja, arktiset luonnonvarat ja
talous, Lapin ammattikorkeakoulu
Aki Ranta, asiantuntija, arktiset luonnonvarat ja
talous, Lapin ammattikorkeakoulu

Kansikuva: Jussi Soppela
Taitto: Lapin AMK, viestintä

Lapin ammattikorkeakoulu
Jokiväylä 11 C
96300 Rovaniemi

Puh. 020 798 6000
www.lapinamk.fi/julkaisut

Lapin ammattikorkeakoulu ja Lapin yliopisto
muodostavat yhdessä Lapin korkeakoulukonsernin.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons
Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla.

Sisällys

TIIVISTELMÄ	7
1 JOHDANTO	9
2 TAUSTATIETOA KALASTUSMATKAILUN KEHITTÄMISEN EDELLYTYKSISTÄ	11
2.1 Kalastusmatkailun toimintapuitteet	11
2.2 Kalastusmatkailuyritystoiminta	13
3 HAASTATTELU- JA KYSELYTIETOA KALASTUSMATKAILUN TILASTA JA KEHITTÄMISESTÄ	17
3.1 Kalastusmatkailuyrittäjien haastattelut	17
3.2 Kotimaisten matkanjärjestäjien haastattelut	20
3.3 Kansainvälisille matkanjärjestäjille suunnattu kysely	21
4 KALASTUSMATKAILUN NYKYTILA-ANALYYSI	23
4.1 Kalastusmatkailun swot	23
4.1.1 Vahvuudet	24
4.1.2 Heikkoudet	24
4.1.3 Mahdollisuudet	25
4.1.4 Uhat	25
4.2 Suomen kalastusmatkailun imagoon ja kilpailukykyyn vaikuttavat tekijät	26

5 KALASTUSMATKAILUN POTENTIAALI JA KASVUN EDELLYTYKSET ALUEILLA	27
5.1 Alueelliset erityispiirteet kalastusmatkailussa	27
5.2 Matkailun aluekehittäjien haastattelut	28
5.2.1 Rannikko	28
5.2.2 Järvi-Suomi	29
5.2.3 Pohjois-Suomi	30
5.2.4 Yhteenveto alueiden matkailun kehittäjien haastatteluista	31
6 KALASTUSMATKAILUN NYKYTILAN JA KEHITTÄMISTARPEIDEN YHTEENVETO	33
LÄHDELUETTELO	35
LIITE 1. KALATALOUDEN KOULUTUS SUOMESSA (LEPISTÖ 2022)	37

Tiivistelmä

Maa- ja metsätalousministeriön Kalastusmatkailun toimenpideohjelman valmisteluun kuului yhtenä osana tausta-aineiston kokoaminen kalastusmatkailun nykytilanteesta. Tausta-aineiston kokoaminen aloitettiin tunnistamalla oleelliset tietolähteet, kuten aiemmat aihetta käsittelevät selvitykset ja muut raportit. Tausta-aineiston keräämisessä huomioitiin myös tärkeimmät matkailun kehitystä ja kehittämistä koskevat tietolähteet.

Tutkimuksen empiirinen aineisto kerättiin haastatteluilla, joiden tavoitteena oli selvittää kalastusmatkailun kehittämisen mahdollisuuksia ja kalastusmatkailuyritysten kilpailukykyä, kasvua ja toiminnan parantamisen edellytyksiä Suomessa. Tutkimuksessa pohditaan myös Suomen tunnettua kalastusmatkailumaana sekä kalakantojen ja kalastuksen hyödyntämisen mahdollisuuksia ja rajoituksia kalastusmatkailussa sekä ennakoitaan alan tulevaisuuden kehitystä.

Lapin ammattikorkeakoulun valmistelutiimi kokosi ja raportoi taustatietoja tuoreimmista alan lähteistä sekä teki vertailuja kalastusmatkailutoimintaan vaikuttaviin muihin tuoreisiin kehittämisohjelmiin, lakimuutoksiin sekä tutkimuksiin. Teema-haastattelun kysymyslomakkeen pohjana oli toimeksiantajan (MMM) tutkimuskysymykset, joista teemoittelun kautta laadittiin puolistrukturoitu haastattelulomake. Haastattelut tehtiin puhelimitse tai Teamsin välityksellä ja vastauksista koostettiin sisällönanalyysin ryhmittelyn kautta keskeiset tulokset raporttiin, jota esiteltiin ministeriön työryhmälle yhteisissä kokouksissa.

Kerätty aineisto muodostaa vain yhden tietolähteen lopulliseen kehittämisohjelmaan ja lopullinen ohjelma muotoutuu monen tietolähteen ja lopulta ministeriön oman tarkastelun pohjalta. Tässä raportissa tarkastellaan taustaselvityksen ja haastattelututkimuksen pohjalta saatuja tuloksia kalastusmatkailun mahdollisuuksista ja edellytyksistä tilanteessa, jossa matkailu on hyvää vauhtia toipumassa koronapandemiasta, mutta on juuri menettänyt tärkeän itärajan takaisen asiakaspotentialin ja mahdollisesti Tenojoen kalastusmatkailun pitkiksi ajoiksi. Toisaalta kalastus kiinnostaa ja kesämatkailulle haetaan edelleen uusia ohjelmalveluja, johon maamme kalastusmatkailu voi tarjota hyvin tuotteistettuna – tai täysin tuotteistamatta – vetovoimaista ja monipuolista tarjontaa niin kalastusmatkailijoille, kuin matkailukalastajillekin.

1 Johdanto

Kalastusmatkailu on asemoitunut Suomen matkailukartalle vähintäänkin sieltä saakka, kun ensimmäiset Tenon kalastajat vaelsivat joelle Norjan kautta 1800-luvun lopulla (Länsman, Niemelä, Kärki 1998, 53). Noista ajoista kalastusmatkailu on kehittynyt ja monipuolistunut tuottaen harrastus- ja virkistyspalveluita suurelle joukolle koti- ja ulkomaan matkailijoita. Perinteisesti on eroteltu matkailukalastajat ja kalastusmatkailijat eri ryhmiin silloin, kun halutaan tarkastella erilaisella motivaatiolla kalastukseen suhtautuvia henkilöitä. Suomen ympäristölliset elementit tarjoavat toiminnalle erinomaiset puitteet – onhan Suomi tunnettu tuhansien järvien maana ja lukuisat virtavedet sekä pitkä merenrannikko kuuluvat maamme tunnusomaisiin luontomaisemiin.

Kalastusmatkailun kehitystä on ohjattu Maa- ja metsätalousministeriön selvitysten pohjalta laadittujen toimenpidesuunnitelmien kautta, joista viimeinen on laadittu vuosille 2008 - 2013 (Kolari & Laiho 2008). Tämän jälkeen esimerkiksi kalastuslaki (Kalastuslaki 2015), Tornionjoen rajajokisopimus ja Tenojoen kalastussääntö (Maa- ja metsätalousministeriö 2014; 2016), vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategia (Maa- ja metsätalousministeriö 2018) ja Suomen matkailustrategia 2019 - 2028 (TEM 2019) on uudistettu. Edellisestä MMM:n ohjaavasta suunnitelmasta on siis jo aikaa, joten on aika laatia uusi, ajankohtaisilla tiedoilla päivitetty kalastusmatkailun toimenpidesuunnitelma. Kalastusmatkailun kehittämisohjelman uudistaminen sisältyy myös pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan.

Lapin ammattikorkeakoulu valittiin kilpailutuksen perusteella toteuttamaan esitys uudeksi kalastusmatkailun toimenpideohjelmaksi. Lapin amk:n valmistelutiimin työskentely aloitettiin alkuvuodesta 2022 kokoonpanolla, johon kuului Anu Harju-Myllyaho, Petri Muje, Sari Nisula, Aki Ranta, Pasi Satokangas, Jussi Soppela ja Mirva Tapaninen.

Laadittavaa ohjelmaa ohjaamaan koottiin ministeriön nimeämä 15 hengen työryhmä ajalle 1.3.–16.9.2022. Työryhmän tehtävänä on tehdä esitys maa- ja metsätalousministeriölle uudeksi kalastusmatkailun kehittämisohjelmaksi, joka sisältää kalastusmatkailun nykytila-analyysin, kehittämistarpeet ja selkeät kehittämistoimenpiteet. Esityksen tulee olla linjassa Suomen matkailustrategian 2019 - 2028 ja Vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategian kanssa. Kalastusmatkailun kehittämistä tulee ohjelmassa käsitellä laajasti sisällyttäen ohjelmaan myös ns. matkailukalastuksen.

Työtä koordinoi työryhmän puheenjohtajana MMM:n kalastusneuvos Eija Kirjavainen. Työryhmä koostui kalastusmatkailualan sekä matkailua ja työelämän yritys-toimintaa edustavista asiantuntijoista ja se kokoontui noin kerran 1 - 2 kuukauden aikana esittäen näkemyksiään Lapin amkin valmistelutiimin koostaman toimenpideluonnoksen sisältöön. Työryhmän kuului Lapin amkin valmistelutiimistä varsinaisena jäsenenä Anu Harju-Myllyaho ja sihteereinä Pasi Satokangas ja Aki Ranta. Koukusiin osallistui myös muita valmistelutiimin jäseniä. Maa- ja metsätalousministeriö vahvistaa kalastusmatkailun kehittämisohjelman lopullisen sisällön. Työryhmän toiminnalle on haettu jatkoaikaa vuoden 2023 alkupuolelle saakka.

Toimenpideohjelman keskeisinä kysymyksinä haluttiin selvittää miksi ala ei kasva ja miten siihen voisi vaikuttaa, sekä mitkä ovat potentiaaliset kasvumahdollisuudet ja tulevaisuuden näkymät. Lapin ammattikorkeakoulu valikoitui varsinaisen selvitystyön tekijäksi tarjouskilpailun kautta. Selvitystyöryhmä, joka koostui ammattikorkeakoulun luonnonvara- ja matkailualan asiantuntijoista, kokoontui ensimmäisen kerran jo vuoden 2021 lopulla. Laadittavasta toimenpideluonnoksesta käytiin tarkentavaa keskustelua tilaajan kanssa ja heti vuoden vaihteen jälkeen valmisteluryhmä alkoi koostamaan suunnitelmia selvitystyön toteuttamiseksi, ja toimenpideluonnos jätettiin tilaajalle syyskuun lopulla 2022.

Toimenpideluonnosta varten haastateltiin 40 henkilöä, jotka valikoitiin kalastusmatkailuyrittäjistä sekä muista toimialaa sivuavista asiantuntijoista. Haastattelututkimuksen maantieteellisenä rajauksena on Manner-Suomi, eli Ahvenanmaa jää rajauksen ulkopuolelle. Tuloksia haettiin kalastusmatkailun suuralueiden mukaisesti jakamalla haastattelut kolmeen lohkoon eli Rannikko-Suomeen, Järvi-Suomeen ja Pohjois-Suomeen. Näin vastaajat edustavat luontevasti merenrannikon, Etelä-, Keski- ja Itä-Suomen suurten järviolueiden ja Pohjois-Suomen vaihtelevien järvi- ja virtavesien kalastusmatkailutoimijoita. Lisäksi haluttiin selvittää matkanjärjestäjien mielenkiintoja Suomesta kalastusmatkailumaana keskeisille Suomeen suuntautuvan matkailun ulkomaisille matkanjärjestäjille suuntautuvalla kyselyllä, jonka toteutti Visit Finland. Kyselyn tuloksia käsitellään yhteenveto-osiossa.

Lapin ammattikorkeakoulun kalastusmatkailun toimenpideluonnosta pohjustava selvitystyö on koottu tähän raporttiin ja se sisältää taustaselvityksen lisäksi varsinaisen haastatteluaineistoon perustuvan tutkimusraportin. Tutkimuksen tavoitteena on Suomeen suuntautuvan ja suomalaisten kotimaassaan harjoittaman kalastusmatkailun edistämisen ja kalastuspalveluita Suomessa tuottavien yritysten kilpailukykyyn, kasvun ja toimintaedellytysten parantamisen mahdollisuuksien selvittäminen. Tutkimuksessa pohditaan myös Suomen kalastusmatkailupalveluiden tunnettuutta sekä kalakantojen ja kalastusmahdollisuuksien hyödyntämistä kalastusmatkailussa.

Raportin ovat laatineet Lapin ammattikorkeakoulun asiantuntijat Aki Ranta ja Pasi Satokangas sekä yliopettaja Jussi Soppela.

2 Taustatietoa kalastusmatkailun kehittämisen edellytyksistä

2.1 KALASTUSMATKAILUN TOIMINTAPUITTEET

Lähes joka kolmas suomalainen kalastaa vapaa-ajallaan. Vuoden 2018 vapaa-ajan kalastajien saalis, 22 miljoonaa kiloa, kattoi 13 prosenttia Suomen kokonaiskalansaa- liista. [Kokonaiskalantuotanto 2019 | Luonnonvarakeskus \(luke.fi\)](#) Vapaa-ajan kalastus on kuitenkin murroksessa. Innokkaat harrastajat omaksuvat yhä uusia kalastusmuotoja laitekehityksen ja digitalisaation myötä. Kaupungistuminen vieraannuttaa ihmisiä luonnosta, jolloin heille ei välttämättä muodostu suhdetta kalastukseen. Vapaa-ajan kalastusta harrastetaan yhä enemmän hyvinvoinnin vuoksi. Harrastajat jakautuvat useisiin alaryhmiin kalastusmuodon mukaan. Kalastuksen julkisuuskuva on positiivinen muun muassa nousevan lähiruoan arvostamisen myötä. (Maa- ja metsätalousministeriö 2018, 4,14)

Vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategia laadittiin vuonna 2018 ja se ottaa kantaa vapaa-ajan kalastuksen kannalta oleellisiin kehittämissuuntiin. Se ohjaa vapaa-ajan kalastuksen kehittämistä kalataloushallinnossa, tutkimuksessa, sekä neuvonnassa. Strategia käsittää nykytilan, tahtotilan, strategian toteuttamisen ja seurannan kuvaukset. (Maa- ja metsätalousministeriö 2018, 6) [Vapaa-ajan kalastuksen kehittämisstrategia](#)

Strategiassa tunnistettiin erilaisia alaan vaikuttavia muutuskulkuja. Hallinnon muutoksiin kuuluvat EU:n lisääntyvä sääntely, kalatalousalustoiminnan käynnistyminen, hallintorakenteiden uudistukset, sekä aluesuunnittelu ja sen mahdollisuudet. Yhteiskunnallisiin muutoksiin kuuluvat ikääntyminen, kaupungistuminen, elämyksellisyys, ympäristömyönteisyys, eettisyyden korostuminen ja yhteisöllisyyden väheneminen, sekä digitalisaatio. Ympäristön muutoksiin kuuluvat ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden väheneminen ja vesiluontoon kohdistuvien uhkien säilyminen. (Maa- ja metsätalousministeriö 2018, 15.)

Kalavesiin ja niiden hoitoon vaikuttavat useat seikat. Vesistöjen tila on parantunut hiljalleen, mutta siinä on yhä suuria alueellisia eroja. Maa- ja metsätalouden, turvetuotannon ja kaivosteollisuuden valumat kuormittavat vesistöjä yhä. Vuosikymmenien kuormitus näkyy vesistöissä pitkään. Eräiden kalakantojen lisääntymisalueet ovat heikossa kunnossa ja nousuesteet sekä rantarakentaminen kevätkutuisten kalojen lisääntymisalueille muodostavat ongelmia. Ilmastonmuutos tulee vaikuttamana kaikkiin kalayhteisöihin. (Maa- ja metsätalousministeriö 2018, 16.) Vapaa-ajan kalastus kohdistuu pääasiassa petokaloihin, mikä uhkaa paikoin lajien monimuotoisuutta ja

saalisvarmuutta. Vaellusesteet ja pyydyskalastus sekä yli- ja salakalastus haittaavat vaelluskalakantojen toipumista. Kalastuslaissa pyritään luonnonmukaiseen kantojen hoitoon ja vaellusesteiden purkamiseen. Istutuksia ja kalastuksen sääntelyä tarvitaan kuitenkin yhä paikoitellen. EU-sääntely on laajenemassa vapaa-ajankalastukseen. Vapaa-ajan kalastukselle ei ole olemassa saalis seurantaa, mikä vaikeuttaa siihen liittyvää sääntelyä kalakantojen vaihtelun mukaan. Viehekalastuksessa yleistynyt valikoiva kalastus suojelee kuitenkin kantoja omalta osaltaan. (Maa- ja metsätalousministeriö 2018, 17.)

Kalavesien saavutettavuutta on parannettu muun muassa laiturein ja veneluiskin, mutta niitä on liian harvassa ja rakenteiden kunto on monin paikoin heikko. Rantarakentaminen kilpailee vapaa-ajankalastuksen kanssa samoista alueista. Erityiskalastusalueet, kuten kosket, joihin on istutettu kalaa, ovat hyvin saavutettavia ja suosittuja kohteita. Erilainen hallinto ja sääntely luo osaltaan puitteita vapaa-ajan kalastukselle. Vesialueiden omistuksen pirstaleisuus aiheuttaa kuitenkin yhä hallinnollisia haasteita. (Maa- ja metsätalousministeriö 2018, 16.)

Vuonna 2019 aloittaneille kalatalousalueille on luotu korkeita odotusarvoja. Kalatalousalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmiin tulee määritellä kalastusmatkailutarcoitukseen hyvin soveltuvat alueet. Käyttö- ja hoitosuunnitelmissa määriteltyjen alueiden tulisi olla sellaisia, missä kalatalousalueella voitaisiin kehittää kalastusoppaille kalastuslupia, jotka mahdollistaisivat opastoiminnan ELY:n opaslupaa paremmilla ehdoilla. Käytännössä se tarkoittaisi esim. kuutta henkilöä suurempia ryhmäkokoja ja useamman kuin yhden vavan ja vieheen käyttöä, mikä olisi hyödyllistä vaikkapa vetouistelussa, siian onginnassa ja talvella täkyonginnassa. Suunnitelmassa ei siis määritellä alueita, missä kalakannat tai ympäristön infra majoituspalveluineen ja nuotiopaikkoineen olisivat erityisen soveliaita kalastusmatkailuun vaan alueita, missä kalatalousalue näkee mahdolliseksi kehittää kalastusoppaiden kalastuslupatarjontaa.

Kalastusmatkailu on Suomessa pääosin pienimuotoista ja vain neljä prosenttia suomalaisista kalastajista käyttää opaspalveluja. Oppaiden pääasiakkaita ovat yritykset ja vain harva heistä saa elantonsa ympäri vuoden kalastuksesta. Kalastuspalvelujen käytön kulttuuri on kuitenkin kasvamassa muun muassa kaupungistumisen myötä. Kalastusmatkailijat aikaansaavat vaikutuksia muille elinkeinoille esimerkiksi majoituspalvelujen käyttäjinä, riippumatta siitä, käyttävätkö he varsinaisia opaspalveluja. Kalastusmatkailijat ovat kiinnostuneita joko saaliskeskeisestä tai elämyksellisestä kalastuksesta. Tämä heijastuu myös kalastusmatkailuun kohdistuviin vaatimuksiin. Kalastusmatkoja järjestävien oppaiden koulutukseen on panostettu, mikä tekee toiminnasta ammattimaista.

Vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategiassa muodostettiin tahtotila, jonka mukaan:

”Lähivuosina vapaa-ajankalastus on suosittu ja yhteiskunnallisesti arvostettu luontoharrastus, joka kestävästi hyödyntää monipuolisia kalavesiä ja kalastusmahdollisuuksia.”

Tahtotilan toteutuminen edellyttää tukea useilta taustatekijöiltä. Kalastuksesta tulisi saada houkutteleva, saavutettava ja hyvinvointia tuova harrastus kaikille ihmisryhmille. Kalavesiä ja -kantoja tulisi hoitaa niiden elinvoimaisuuden turvaamiseksi. Viestinnällä ja neuvonnalla edistetään kestävästä kalastusharrastusta. Riittävä tietopohja sekä suunnitelmallinen hallinto- ja järjestötoiminta tukee osaltaan alan kehittymistä. Yhdeksi painopisteeksi oli otettu parempien edellytysten tarjoaminen elinkeinolle. Tämän toteutuessa Suomen hyvät puitteet luontomatkailuun ja vapaa-ajan kalastukseen on hyödynnetty paremmin, ja vapaa-ajan kalatalous toimii yhteisenä nimittäjänä kalastusmatkailuun ja vapaa-ajan kalastukseen liittyville elinkeinoille. Tavoitteen toteutumiseksi vapaa-ajan kalastukseen liittyvien elinkeinon tarpeet olisi huomioitava kalavesien hoidossa, aluesuunnittelussa ja luontomatkailun kehittämisessä. Tämä vaatii elinkeinon edustajien osallistamista suunnitteluprosesseihin. Lisäksi elinkeinon toimintaedellytyksiä tulisi parantaa muun muassa tukemalla niiden yhteistyötä ja tarjoamalla kasvun eväitä antavaa koulutusta. Yhteistyö on erityisen tärkeää yrittäjien ja oppaiden, vesialueiden omistajien, sekä kuntien ja kalatalousalueiden välillä. Metsähallituksen tulisi edistää kalastusmatkailun kehittymistä valtion vesialueilla. Kalatalousalueiden tulisi parantaa kalastusoppaiden kalastuslupamenettelyä. Kalastusta kehittävien tahojen tulisi verkostoitua kalastusyrittäjien kanssa laadukkaiden liiketoimintasuunnitelmien tekemiseksi. Kansallisten vienninedistäjien tulisi kehittää kansainvälistyvän kalastusmatkailuklusterin toimintaa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2018, 20–26.)

2.2 KALASTUSMATKAILUYRITYSTOIMINTA

Manner-Suomessa toimi yhteensä 511 kalastusmatkailuyritystä vuonna 2018. Yritysten kokonaisliikevaihto oli noin 21 miljoonaa euroa ja työllisyys noin 935 henkilötyövuotta. Yrityksen liikevaihto oli siten keskimäärin noin 42 000 euroa vuodessa ja työllisyys 1,8 henkilötyövuotta. Mainituilla yrityksillä on usein myös muuta toimintaa, mutta liikevaihtoa ja työllisyyttä luvut koskevat vain kalastusmatkailun osuutta. Matkailutulo kalastusmatkailuasiakasta kohden oli keskimäärin 159 euroa. (Pohja-Mykrä ym. 2018, 78–79.) Kokoluokkaa voi hahmottaa vertaamalla esimerkiksi matkailutoimialojen ohjelmalvelutoiminnan työllisyyteen, joka oli kokonaisuudessaan 11 633 henkilötyövuotta vuonna 2018 (Harju-Myllyaho ym. 2022, 22).

Kalastus sinänsä ei usein ole kovin tuottavaa, mutta se voi toimia sisäänheittotuotteena muihin palveluihin. Yrittäjien tulisikin tarjota asiakkailleen kalastuksen ohella esimerkiksi ruokailua, ohjelmalveluja sekä majoitusta. Yrittäjillä on erilaisia lähestymiskulmia ja kalastusmatkailuun. Joku haluaa bensakulujen jakajia, joku lisätuloja ja joku pyrkii ansaitsemaan koko elantonsa kalastusmatkailusta. (Myllylä 2016, 12–14.)

Lähinnä opaspalveluja tarjoavien kalastusmatkailuyritysten toimintaa kuvaavat luvut eivät anna kokonaiskäsitystä alan kalastusmatkailualan vaikuttavuudesta. Kalastusmatkailijat tarvitsevat usein muun muassa majoituspalveluja matkallaan. Kalastonhoitomaksun suorittaneet kotimaiset vapaa-ajan kalastajat käyttivät vuonna 2018 Suomessa esimerkiksi juuri majoituspalveluihin 36 miljoonaa euroa. Vapaa-ajan

kalastajat käyttivät rahaa myös muiden toimialojen palveluihin, esimerkiksi polttoaineisiin 60 miljoonaa euroa, mutta majoituspalveluihin käytetyllä rahalla voidaan tässä yhteydessä havainnollistaa varmimmin juuri kalastusmatkailun vaikutuksia. (Pellikka, Pokki, Moilanen 21, 2021.)

Kalastusmatkailuyritysten asiakkaista yritysasiakkaita on hieman yli puolet. Vuosittain yrityksissä käy keskimäärin 261 asiakasta. Vuonna 2008 ulkomaalaisia asiakkaita oli noin neljännes, kun vuonna 2018 niitä oli keskimäärin noin 30 prosenttia. (Pohja-Mykrä ym. 2018, 82.) Kalastusmatkailu on siis kansainvälistynyt kymmenen vuoden kuluessa hieman. Alalla nähdään kuitenkin olevan huomattavasti enemmän potentiaalia, minkä lunastamiseen pyritään muun muassa juuri tekeillä olevan kalastusmatkailun toimenpideohjelman avulla.

Suomalainen kalatarjonta vastaa hyvin asiakasmaiden kalastajien toiveisiin. Tuotteiden ja palveluiden osalta kalastusmatkailuyritysten asiakkaille on tärkeää saalisvarmuus ja isojen kalojen saantimahdollisuus. Kalastustuotteessa keskeinen palvelu on kalastusopastus. Tämän ympärille rakennetaan muiden palveluiden täydentämä kokonaisuus. Erityisen tärkeää on lentokentän sijainti kohteen lähellä ja saavutettavuus autolla. (Pohja-Mykrä ym. 2018, 84 - 85.) On myös huomattava, että kalastajien omatoiminen matkailu on jopa laajempaa, kuin opaspalveluja käyttävien. Omatoimisille kalastajille tärkeitä palveluja ovat hyvä kalastuskohde, majoitus ja vene.

Suomalaisten kalastusmatkailuyritysten asiakkaista merkittävimpiä ulkomaisia kansallisuuksia ovat Venäjä, Liettua, Latvia, Saksa, Ranska, Italia, USA, Iso-Britannia ja Pohjoismaat. Näiden maiden asema on pysynyt jo pitkään samana. (Karttunen 2022, 31.) Kansainväliset kriisit, kuten koronapandemia ja Ukrainan sota ovat vaikeuttaneet kalastusmatkailun toimintaa vähentäen muun muassa juuri venäläisten asiakkaiden merkitystä.

Kansainvälisten asiakkaiden osuus on vähitellen kasvanut, mutta muut Pohjoismaat ovat yhä Suomea edellä kalastusmatkailussa. Kasvu osoittaa Suomella olevan potentiaalia suositummaksi kalastusmatkailumaaksi, etenkin kun luonto järvineen tarjoaa sille hyvä puitteet. Potentiaalinen lunastaminen edellyttää eri tahojen välistä yhteistyötä, eikä se voi olla yksittäisten yritysten varassa. Yrittäjät ovat kiinnostuneita saamaan kansainvälisiä asiakkaita, mutta niillä ei ole resursseja kansainvälisen markkinoinnin suunnitteluun tai toteuttamiseen. (Karttunen 2022, 29.)

Kalastusmatkailuyrityksille tärkeimpiä markkinointikanavia ovat ”puskaradio”, yrityksen kotisivut, kanta-asiakkaat, sosiaalinen media ja yritysasiakkaat. Yrityksistä 87 prosentilla on käytössään Facebook ja noin puolella yrityksistä Instagram. Yrityksille keskeinen markkinointikanava on hyvä näkyvyys hakukoneiden, lähinnä Googlen, hakutuloksissa. Toinen merkittävä kanava on Youtube, jossa yritykset voivat jakaa videoita toiminnastaan. Yritysten lisäksi myös asiakkaat jakavat näitä videoita toisilleen. Perinteistä mediaa pidettiin vähemmän tärkeänä markkinointikanavana. Yritysten kotisivuja on tarjolla useilla eri kielillä. (Pohja-Mykrä ym. 2018, 88 - 89.)

Kalastusmatkailuyrityksen perustaminen vaatii usein huomattavia rahallisia sijoituksia. Varusteltu kalavene maksaa tyypillisesti 10 000–100 000 euroa, sekä kuljetustrailerin ja riittävän tehokkaan vetoauton. Voi sanoa, että veneen ja sen kuljetus-

kaluston kustannuksiin saa menemään niin paljon rahaa, kuin haluaa. Mikäli asiakkaille haluaa tarjota mökkimajoitusta, yhden mökin rakennushinnaksi tulee helposti 100 000 euroa. Kustannusten jakamiseksi onkin järkevää ostaa majoitus toiselta yrittäjältä sieltä, mihin kalaretki kulloinkin suuntautuu. (Myllylä 2016, 15.)

Monet kalastusta aktiivisesti harrastavat omaavat valmista kalustoa ja harkitsevat matkailuyrittäjäksi alkamista. Suomessa lisäksi on runsaasti pyyntivesiä ja pyydettyä kalaa. Kalastusmatkailuyrittäjäksi oppiminen omatoimisesti on vaikeaa, mutta alalle on tarjolla koulutusta useissa oppilaitoksissa. Kalastusmatkailuyrittäjän tulisi kalastustaitojen ohella hallita asiakaspalvelu, markkinointi ja myynti, sekä mielellään vieraita kieliä. Kun nämä asiat hallitsee, on mahdollista saada ainakin osa toimeentulosta kalastusmatkailusta. (Myllylä 2016, 18.) Kalastusmatkailun koulutusta järjestetään Suomessa ammatillisena koulutuksena. Tutkintoja on kaksi; Kalatalouden ammattitutkinto ja Kalatalouden perustutkinto. Ammattitutkintoa järjestää tällä hetkellä neljä koulutuksen järjestäjää ja perustutkintoa kolme koulutuksen järjestäjää. (Liite 1)

3 Haastattelu- ja kyselytietoa kalastusmatkailun tilasta ja kehittämisestä

3.1 KALASTUSMATKAILUYRITTÄJIEN HAASTATTELUT

Kalastusmatkailun nykytilan ja kehittämistarpeiden selvittämiseksi haastateltiin kuusi kotimaista matkanjärjestäjää ja 24 kalastusmatkailuyrittäjää. Lisäksi Visit Finlandin toimesta järjestettiin kysely, johon vastasi 11 ulkomaista matkanjärjestäjää. Haastatellut kalastusmatkailuyrittäjät toimivat eri puolilla maata, Etelä-Suomessa meren rannalla, Järvi-Suomessa ja Pohjois-Suomessa. Tässä alaluvussa esitellään näiden yrittäjien näkemyksiä.

Matkailun toimintaympäristö on ollut viime vuosina murroksessa koronapandemian vuoksi. Kalastusmatkailu ei ole tässä suhteessa poikkeus. Yrittäjät vahvistavat, että pandemia on aiheuttanut asiakaskatoa, eikä ajoittain vilkas kotimaanmatkailu ole pystynyt täysin korjaamaan tilannetta. Kotimaiset asiakkaat eivät ole ulkomaisten tapaan tottuneita maksamaan opaspalveluista. Lisäksi Ukrainan sota sivuvaikutuksineen aiheuttaa merkittävää haittaa alalle, jolle Venäjä on ollut merkittävä lähtömaa.

Luontomatkailun suosion kasvu puolestaan luo kasvuedellytyksiä kalastusmatkailulle, jos tilaisuus hyödynnetään määrätietoisesti. Digitalisaatio on avannut uusia mahdollisuuksia markkinointiin pienillä resursseilla, mikäli toimijoilla on tähän riittävät taidot. Kalastuksen harrastajilla on alati mielenkiintoa erilaisten välineiden kekeilemiseen ja käyttöön. Tämä asettaa kalastusmatkailuyrittäjille vaatimuksia kaluston ylläpitoon ja päivittämiseen. Digitalisaatio on tuonut myös kalastusmatkailuun uusia vivahteita esimerkiksi livekalastuksen muodossa. Toinen suuri käytäntöjä muuttava tai ainakin asenteita jakava ilmiö on valikoiva kalastus. Suomessakin on ollut perinteisesti vähimmäismittoja saaliiksi otettaville kaloille. Valikoivassa kalastuksessa suuretkin kalat saatetaan päästä veteen. Tällöin tärkeintä on kalan saaminen ja esimerkiksi kuvaaminen, ei saaliiksi ottaminen.

Merkittävimmäksi *esteeksi* kalastusmatkailun toteuttamiselle Suomessa nähtiin puutteet markkinoinnissa ja maan jääminen tuntemattomaksi kalastusmatkailukohteenä. Huomattava osa vastaajista näki lisäksi lainsäädännön aiheuttavan haasteita. Lainsäädännön aiheuttamat haasteet koskivat useimmin Ely-keskusten myöntämiä lupia kuuden asiakkaan opastukselle. Tätä pidettiin liian pienenä ja toimintaa haittaavana. Kalastuslupakäytännöt nähtiin lisäksi kalastusmatkailun kannalta hankalina. Muita haasteina tuotiin esille muun muassa rajajokisäädösten vaihtuminen vuosittain

ja julkaiseminen juuri kauden alla sekä uistelukiintiöön kuuluvien lupien riittävyys kohdekohtaisesti.

Myös heikko palvelutarjonta ja saalisvarmuus sekä puute asiakkaista tulivat esille. Verkkokalastus nähtiin yhtenä saalisvarmuutta heikentävänä tekijänä. Kalastusta tukevien rakenteiden ja välineistön kuten mökkien, vuokraveneiden ja satamainfran puute nimettiin joissakin vastauksissa. Talvimatkailuun painottuvissa kohteissa ongelman voi aiheuttaa kesäisin kiinni olevat majoitusyrietykset. Kalastusmatkailuyrittäjien heikommät mahdollisuudet yritystukien saamiseen verrattuna kaupallisiin kalastajiin tuotiin myös esille.

Kalastusmatkailun *liiketoiminnan kannattavuutta heikentää* vastaajien mukaan erityisesti lyhyt sesonkiaika ja pula maksukykyisistä asiakkaista. Vastaajat valitsivat myös erilaisia kalastusmatkailutuotteen sisältöön ja sen kysyntään liittyviä seikkoja, jotka koskivat muun muassa haluttomuutta maksaa palveluista ja tuotteen vetovoiman puute. Resurssien, kuten saaliin tai majoituksen puutteet tulivat myös esille. Polttoaineen korkea hinta vaikuttaa sekä asiakkaiden matkustushaluihin ja rahan käyttöön että yrittäjien toiminnan kustannuksiin.

Yrittäjät näkivät kalastusmatkailun *kasvua parhaiten tukevina toimina* yhteistyön tiivistämisen sekä keskenään että muiden matkailuyrittäjien kanssa ja markkinoinnin tehostamisen uusien asiakkaiden saamiseksi. Muuttuneen toimintaympäristön johdosta esimerkiksi venäläisten asiakkaiden tilalle tulisi löytää uusia kohderyhmiä. Yhteismarkkinointia pidettiin tarpeellisena, koska pienten yritysten mahdollisuudet näkyvyyden lisäämiseen ovat varsin rajoitetut. Kansallisten matkailun kehittämishojen, kuten Visit Finlandin toivottiin markkinoivan Suomea kalastusmatkailumana näkyvämmiin. Useiden vastaajien mielestä oli tärkeää, että kalastusmatkailua markkinoidaan korostetusti kestäväenä, eettiset kysymykset huomioivana harrastena. Kehittämiseen tarvitaan ylipäätään resursseja esimerkiksi riittävän suurten hankkeiden tuomana.

Naiset mainittiin esimerkkinä uusista kohderyhmistä, joiden kiinnostusta voisi herättää alan imagoa ja tuotetta muokkaamalla. Luontomatkailun korkeasuhdanne lisännee alttiutta kokeilla kalastusta ja vastaavia luontoon sijoittuvia lajeja. Naisten tuominen yhä enemmän toimijoiksi kalastusmatkailuun ja sen markkinointiin tekisi lajista muille naisille helpommin lähestyttävän. Luontomatkailua harrastetaan usein hyvinvoinnin parantamiseksi. Kalastusmatkailun tuottamat hyvinvointivaikutukset nähtiin potentiaalisiksi alueeksi, johon toiminnan kehittämisessä ja markkinoinnissa kannattaisi panostaa.

Markkinointi ei johda hedelmälliseen tulokseen, mikäli itse tuote ei ole kunnossa. Tuotekehitykseen liittyvistä seikoista vastaajat pitivät tärkeimpinä ympärivuotisuuden tukemista sekä tuotteen ja laadun parantamista esimerkiksi koulutuksin ja sertifiointein. Alan edunvalvonnan nimissä nähtiin tärkeäksi saada tietoa kalastusmatkailun aluetaloudsvaikutuksista.

Kalastusmatkailua harrastetaan luonnossa, joka muodostaa toiminnan puitteet pääpiirteissään. *Toimintaympäristön vetovoimaan* voidaan kuitenkin vaikuttaa erilaisin keinoin. Parhaiksi keinoiksi yrittäjät näkivät valikoivan kalastuksen lisäämisen

muun muassa asettamalla kaloille yllämitta, verkkokalastuksen rajoitusten lisääminen ja yhteistyö paikallisten kanssa. Vetovoiman lisäämisessä koettiin tärkeäksi tuotepakettien tarjoaminen, jolloin kalastuksen ja majoituksen ohessa tarjotaan esimerkiksi ruoanvalmistusta ja muita aktiviteetteja. Monet yrittäjät näkivät toimintaympäristöjen muuttuvan houkuttelevimmiksi, mikäli yritysten kalastuslupakäytäntöjä helpotetaan. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että asiakkaita ei tarvitse nimetä erikseen lupaa hankittaessa. Ely-keskuksen asettaman luparajoituksen nostamisen kuudesta asiakkaasta koettiin myös parantavan vetovoimaa. Osa yrittäjistä näki toimintaympäristön parantamisessa merkittäväksi kalastusmatkailuun sopivien vesialueiden määrittelyn suunnitelmallisesti.

Asiakaspalvelutaidot nähtiin tärkeimmäksi kehitettäväksi *osaamisalueeksi liiketoiminnan edistämiseksi*. Tämä tarkoittaa muun muassa kielitaitoa ja vieraiden kulttuurien tuntemusta. Silti myös kalastuksen ammattitaito nousi esille huomattavissa määrin. Kestävyyttä ja vastuullisuutta voidaan pitää nykyään omana merkittävänä osaamisalueenaan. Lähes puolet vastaajista kannatti tähän liittyvän osaamisen todentamista esimerkiksi sertifikaatein. Digiosaaminen huomioitiin tärkeäksi muun muassa markkinoinnissa.

Kalastusmatkailun *asiakaslähtöisessä kehittämisessä* koettiin merkittäväksi kalastuksen arvostuksen ja kestävyysmielikuvan parantaminen. Asiakkaat tulisi tavoittaa viestimällä monipuolisesti erilaisia sähköisiä kanavia käyttäen. Yhteistyö muiden matkailuyritysten kanssa nousi jälleen esille. Kalastusmatkailuyrittäjät kokivat myös tuet ja verohelpotukset tärkeinä toiminnan kehittämisen edellytyksinä. Tukia tai soveltuvia rahoitusmuotoja tarvittaisiin kalliin kaluston, kuten veneiden hankintaan. Monet kalastusmatkailuyrittäjistä kokevat olevansa eriarvoisessa asemassa verrattuna kaupallisiin kalastajiin, joille suunnattu tukikäytäntö on erilainen. Liikunta- tai kulttuurisetelin hyväksyminen kalastusmatkailupalvelun maksuna mainittiin vastausten joukossa uutena konkreettisena kehittämistoimena.

Yritystoiminnan kehittämisessä vaaditaan tahtoa ja taitoa, mutta ilman riittäviä *resursseja* on vaikea päästä kantaviin tuloksiin. Kalastusmatkailuyrittäjiltä puuttuu liiketoiminnan kehittämisessä erityisesti taloudellisia resursseja sekä erilaisia rakenteita, kuten tulipaikkoja, varastoja ja toimitiloja. Aineellisiin resursseihin liittyen tuli esille myös pula laadukkaista ja tarkoituksenmukaisista kalastusvälineistä. Joka neljännellä vastaajalla oli pulaa tiedosta, kuten asiakkaiden tarpeista. Huomattavan useat vastaajat mainitsivat myös matkailun kehittäjien ja matkailuyrittäjien, mukaan lukien myös muiden kalastusmatkailuyrittäjien, kanssa tehtävään yhteistyöhön tarvittavien resurssien puuttumisen. Matkailualan yleinen haaste näkyi tuloksissa siten, että myös pula osaavista työntekijöistä oli nimetty joidenkin vastaajien toimesta.

Kalastusmatkailu on kasvanut viime aikoina lähinnä kotimaisten asiakkaiden turvin, ja yrittäjät odottavat kasvun tulevan myös lähitulevaisuudessa samasta ryhmästä. Koronapandemia selittää luonnollisesti kasvun painottumista kotimaisiin asiakkaisiin lähimenneisyydessä. Jatkossa kansainvälisen toimintaympäristön suotuista tai epäsuotuisa kehitys vaikuttaa huomattavasti sekä kotimaisten että ulkomaisten matkailijoiden valintoihin.

Kalastusmatkailuyrittäjät nimesivät alan kasvun esteinä erilaisia tekijöitä, joista osaan on jopa mahdotonta vaikuttaa kansallisin kehittämistoimin. Nämä liittyivät lähinnä toimintaympäristön epävakauteen, kuten koronapandemiaan ja Ukrainan sotaan. Näiden seurauksena matkustamismahdollisuudet ja -asenteet heikkenevät rajoitusten, asennemuutosten ja esimerkiksi polttoainekustannusten nousun myötä. Haasteista huolimatta/ juuri niistä johtuen kehittämiseen tulisi panostaa entistä tarkemmin. Toimintaympäristön muutoksiin on mahdollista reagoida pyrkien lieventämään aiheutuneiden haasteiden vaikutuksia ja hyödyntämään avautuvia uusia tilaisuuksia. Varsinaiseen toimintaan liittyvinä kasvun esteistä yrittäjien näkemysten perustella välittyi kuva elinkeinosta/ ohjelmopalvelusta, jota kehittäjät ja toisaalta potentiaaliset asiakkaat eivät ole tunnistaneet riittävän selvästi. Yrittäjät nimesivät toimintaan liittyvinä kasvun esteinä pulan alan arvostuksesta, resursseista ja asiakkaista, lyhytjänteisen kehittämisen ja harrastemaisen yrittäjätoiminnan. Usein esille tullut seikka oli myös yhteistyön ja verkostojen puute.

3.2 KOTIMAISTEN MATKANJÄRJESTÄJIEN HAASTATTELUT

Kotimaisten matkajärjestäjien haastatteluihin osallistui kuusi luontomatkvoja tai -ohjelmopalveluja järjestävää tahoa, joilla on sekä kotimaisia että ulkomaisia asiakkaita. Vastaajien mukaan Suomi tunnetaan kalastusmatkailumaana lähimaissa, mutta ei esimerkiksi kauempana Euroopassa. Matkanjärjestäjät arvioivat, että Suomi kalastusmatkailumaana herättää kiinnostusta puhtaan luonnon ja mahdollisten suurten saaliskalojen, kuten haukien vuoksi. Myös oheispalvelut ja kalavesien lähellä sijaitseva mökkimajoitus luo kiinnostusta. Vastaajat suhtautuivat kuitenkin varauksellisesti Suomen vetovoimaan asiakashankinnan kannalta. Ongelmana nähdään lähinnä tunnettavuus.

Matkanjärjestäjien haastatteluissa tuli esille myös kilpailutilanteen merkitys. Muissa kalastusmatkailun kohdemaissa on usein suuria kaloja tuottavia lohijokia ja merialueita. Eräiden matkanjärjestäjien mielestä vetovoimaa ei kannata Suomessa rakentaa pelkästään kalastuksen varaan, vaan sitä täytyy tukea oheispalveluin, tarjoamalla asiakkaille kokonaisvaltainen luontoelämys. Vetovoimaisimmiksi oheispalveluiksi nimettiin ruokamatkailu ja luontoaktiviteetit, joiden avulla matkasta muodostuu kokonaisvaltainen elämys. Perustasoisen mökkimajoituksen arvioitiin soveltuvan kalastusmatkailijoille parhaiten, tosin myös vaatimattomilla ja korkeatasoisilla mökeillä on kysyntää. Vetovoimatekijöistä tärkeimpiä kalastuksen ohella ovat kohteen lähellä sijaitseva mökki saunoineen, kalankäsittelytiloineen ja ruoanlaittomahdollisuuksiineen. Lisäksi kalastusvälineistön tulee olla asianmukainen eli tarkoitustaan vastaava ja riittävän laadukas. Matkanjärjestäjien asiakkaista osa on kiinnostuneita kalastusoppaiden palveluista. Asiakkaasta riippuen kyseeseen voi tulla täyden palvelun retki tai pelkkä perehdyttäminen kohteisiin ja käytäntöihin. Pitkälle edistyneet kalastusmatkailijat edellyttävät kalastukseen erikoistunutta ammattitaitoista opasta. Kalastusoppaan tuleekin hallita asiakaspalvelu, tuntee luonto ja sen kestävä hyödyntäminen, sekä kalastuksen sääntelyyn liittyvä seikat.

Haastatellut matkanjärjestäjät markkinoivat kalastusta Suomessa lähinnä ohjelmana muiden joukossa. Yhdessä tapauksessa kalastus kuului yrityksen kärkituotteeksi omassa kohteessa. Matkanjärjestäjien asiakkaita kiinnostivat vastausten mukaan useat erilaiset kalastusmuodot, huomionarvoista tosin oli, että virtavesikalastus ei kiinnostanut vastausten mukaan yhdenkään yrityksen asiakkaita. Sitä vastoin saalisvarmuutta korostettiin. Lähes kaikki vastanneista uskoivat mahdollisuuksiinsa lisätä kalastuspalveluita ostavien asiakkaidensa määrää lähivuosina. Kasvua odotettiin pääasiassa Suomen lähimaista. Matkanjärjestäjien tulee omata kattavasti tietoa tarjoamistaan ohjelmista, jotta niitä voidaan markkinoida ja myydä asiakkaille onnistuneesti. Vastaajien mukaan tarvittaisiin sekä yleisempää tietoa perusasioista, ja toisaalta käytännön tietoa kalastusluvista.

3.3 KANSAINVÄLISILLE MATKANJÄRJESTÄJILLE SUUNNATTU KYSELY

Kansainvälisistä kalastusmatkojen järjestäjistä kaikki 11 vastannutta pitivät Suomea kiinnostavana kalastusmatkailukohteena. Kiinnostavuutta perusteltiin muun muassa monipuolisilla kalavesillä ja erilaisilla asiakkaita kiinnostavilla kalalajeilla. Osa monipuolisuutta on eri budjetteihin sopiva tarjonta. Suomen etuna pidettiin myös saavutettavuutta lennoin, luonnonrauhaa ja hyvää infrastruktuuria. Vastausten perusteella Suomella on huomattava käyttämätön potentiaali kalastusmatkailumaana. Kaikki 11 vastannutta pitivät Järvi-Suomea kiinnostavana kalastuskohteena. Lappia piti kiinnostavana seitsemän ja rannikkoa sekä saaristoa kuusi vastaajaa kummassakin tapauksessa.

Kyselyyn osallistuneiden matkanjärjestäjien asiakkaat harrastavat lähinnä perho- ja heittokalastusta, mutta myös jigikalastusta. Vetouistelu ja pilkkiminen ovat vähemmän suosittuja. Jälkimmäinen kuuluu yleensä massamatkailijoiden ohjelmaan yhtenä osana, eikä ole juuri varsinaisten kalastusmatkailijoiden harraste. Tuloksia voinee tulkita siten, että kalastusmatkailijat ovat erikoistuneita tiettyyn kalastusmuotoon, eivätkä tunne esimerkiksi pilkkimistä tai ole kovin kiinnostuneita sen kokeilemisestä. Kiinnostuksen herättäminen vaatisi ehkä tarjontaan ja sen myötä saatavaan elämykseen perehdyttämistä tai yhdistämällä tuotteeseen vetovoimaa lisääviä elementtejä.

Kansainväliset kalastusmatkailijat suosivat kyselyn perusteella matkailukeskuksessa sijaitsevia mökkejä, yksittäisiä mökkejä tai luonnon ympäröimiä hotelleja. Muiden majoitusmuotojen suosio oli selvästi vähäisempi. Kaikki kyselyyn osallistuneet matkanjärjestäjät ilmoittivat tyypillisen kalastusryhmän kooksi 1–6 henkilöä.

4 Kalastusmatkailun nykytila-analyysi

4.1 KALASTUSMATKAILUN SWOT

Swot perustuu haastatteluissa, kyselyssä ja taustatietojen katsauksessa sekä työryhmätyössä esille tulleisiin seikkoihin ja niiden pohjalta tehtyyn analyysiin. Alaluvuissa on esitelty analyysin tulokset, eli Suomen kalastusmatkailun vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat.

VAHVUUDET

- Runsaat, puhtaat ja monipuoliset vesistöt ja ympäristö
- Mahdollisuus ruokakalojen ottamiseen
- Suomen vahva matkailun maakuva turvallisena matkakohteena
- Koulutettu, motivoitunut ja ammattitaitoinen opaskunta
- Runsas majoituskapasiteetti
- Hyvä, rakennettu infraympäristö
- Kattavat kalastusluvut
- Yritystoimintaan tarjolla tuki-instrumentteja

HEIKKOUEDET

- Suomi ei ole laajasti tunnettu kalastusmatkailumaana
- Päätoimisia kalastusmatkailu yrityksiä vähän
- Liian raskaaksi koettu sääntely
- Toiminnan sesonkiluonteisuus
- Majoitustarjontaa ei riittävän kattavasti kalastusmatkailun tarpeisiin

MAHDOLLISUUDET

- Suomi on kiinnostava matkailumaa ja luontomatkailu nosteessa
- Uusi tekniikka tukee markkinointia ja tuotekehitystä
- Hyvinvointia tukevien palveluiden kysyntään vastaaminen
- Alueellisten vahvuuksien hyödyntäminen

UHAT

- Vesistöjen ja kalaston tilan mahdollinen heikentyminen
- Toimintaympäristön kriisit
- Tuotantokustannusten nousu
- Toimintaympäristön rajoitukset (rantojen sulkeutuminen; rantarakentaminen, aiheettomat suojelupäätökset)
- Yritysten lopettaminen esimerkiksi yrittäjien ikääntymisen, korkeiden toimintakustannusten tai kriiseistä johtuvan asiakaspulan vuoksi

4.1.1 Vahvuudet

Suomen kalastusmatkailun merkittävimpiin vahvuuksiin kuuluvat monipuolinen puhdas vesistö ja rikas kalalajisto, sekä luonnonrauha. Suomessa on meri-, järvi- ja jokikalastuskohteita, joista löytyy erilaisten kalastajien mieltymyksiin vastaavia vaihtoehtoja. Laajat luontoalueet metsineen ja rantoineen antavat miellyttävät puitteet arjesta irtiotta hakevalle kalastajalle. Luonnon ohella maassa on varsin kattava infrastruktuuri ja palvelutarjonta, jota kalastusmatkailijat ja heitä palvelevat yritykset voivat hyödyntää. Suomessa voi liikkua jokamiehenoikeudella luonnossa ja viehekalastaa yhdellä maksulla koko maassa. Kalastaja voi halutessaan ottaa saaliiksi ruokakaloja. Merkittävä vahvuus on myös vahva matkailun maakuva. Suomea pidetään turvallisena ja kiinnostavana matkakohteena. Vain pieni osa lukuisista Suomen kävijöistä kalastaa matkansa aikana, mikä luo potentiaalia kehittymiselle.

Kalastusoppaille on tarjolla alan koulutusta eri puolilla maata, pääosa oppaista onkin koulutautuneita. Oppaiden ammattitaito on hyvä ja asenne kehittämistä kohtaan yleisesti myönteinen.

4.1.2 Heikkoudet

Suomen kalastusmatkailun merkittäviin heikkouksiin kuuluu vahva sesonkiluonteisuus. Kalastus painottuu avovesille, joten talvella toiminta on pienimuotoista. Tämä vähentää yrittäjien ansaintamahdollisuuksia ja heikentää työvoiman saantia. Yksi seuraus sesonkiluonteisuudesta on sivutoimisuus - yrittäjien on harjoitettava kalastusmatkailun ohella muitakin elinkeinoja. Sivutoimisuus rajoittaa osaltaan kiinnostusta ja mahdollisuuksia toiminnan kehittämiseen.

Kalastusmatkailijat arvostavat erityisesti saalisvarmuutta ja suuria kaloja. Vaikka kategorista yleistystä ei voi tehdä, Suomessa saalisvarmuus suurten kalojen osalta voi paikoitellen olla heikko.

Merkittäviin heikkouksiin kuuluu myös se, että Suomea ei laajasti tunneta kalastusmatkailumaana. Suomessa käy runsaasti matkailijoita, mutta vain pieni osa heistä kalastaa. Kalastusmatkailua ja sen mahdollisuuksia elinkeinona ei ole tunnistettu. Kalastusmatkailua ei kehitetä ja markkinoida systemaattisesti ja laajasti. Yrittäjät tarvitsisivat lisää tuki-instrumentteja toimintansa kehittämiseen.

Kalastusmatkailuelinkeinon harjoittamiseen vaikuttavia sääntelykäytäntöjä pidetään liian kankeina toiminnan sujuvuuden kannalta. Ely-keskusten sääntelemä kuu-den henkilön rajoitus nähdään toimintaa tarpeettomasti rajoittavana. Kalastuslupien hakeminen matkailijaryhmille on vaivalloista ja hidasta. Tämä vie aikaa varsinaiselta kalastustoiminnalta.

4.1.3 Mahdollisuudet

Suomi on tunnettu, maakuvaltaan vahva matkailumaa, mikä tarjoaa mahdollisuuksia myös kalastusmatkailun kehittämiseen. Turvallisuus ja puhdas luonto kuuluvat Suomen vetovoimatekijöihin. Kalastusmatkailu liittyykin moniin Suomen matkailustrategian teemoihin. Kasvava kiinnostus luontomatkailuun ja hyvinvointiin luo myös merkittäviä mahdollisuuksia kalastusmatkailun kasvulle. Suomalainen kalastusmatkailu painottuu vahvasti avovesisesonkiin. Tämä haittaa alan kehittymistä yhä ammattimaisemmaksi elinkeinoksi. Ympärivuotisuuden kehittäminen tarjoaisi yrittäjille ja oppaille toimeentuloa ja mahdollisuuden keskittyä toiminnan kehittämiseen yhä paremmin.

Kalalajisto, luontomiljöö ja oheispalvelut vaihtelevat tuoden rikkautta ja eri mieltymyksiin sopivia vaihtoehtoja. Tukeutumalla näihin vahvuuksiin on mahdollista kehittää alueellisia kärkituotteita markkinoinnin ja kalastusmatkailun vetureiksi. Lisäksi olisi syytä hakea kalastusmatkailulle nostetta Suomen matkailun keskeisistä vahvuuksista, joihin kuuluvat muun muassa luontoelämykset. Hyvinvointiin liittyvään trendiin voidaan vastata kalastusta ja oheispalveluja tarjoamalla, luonnon antamia puitteita hyödyntäen.

4.1.4 Uhat

Suomen kalastusmatkailun kannalta merkittävimpiä uhkia on vesien ja kalaston tilan heikentyminen. Tästä esimerkkinä voidaan mainita Tenojoen lohikannan heikentyminen ja vieraslajeihin kuuluvan kyttyrälohen yleistyminen. Puhdas luonto ja vesistö sekä hoidettu kalasto ovat kalastusmatkailuyrittäjien tuotantotekijöitä, joita ilman ala ei voi menestyä. Näihin tekijöihin lukeutuvat myös rannat, joiden käyttö voi vaikeutua rantarakentamisen ja umpeenkasvamisen myötä. Mikäli suurten kalojen saalisvarmuus ei ole kilpailukykyisellä tasolla, on uhkana, että Suomi ei kiinnosta kalastusmatkailun vaativinta asiakasryhmää. Pelkkä sääntely ei välttämättä riitä kalakan-
tojen elvyttämisessä, vaan voidaan vaatia myös vesiympäristön suojelua, kuten esimerkiksi Simojoen lohikannan elvyttämiseksi tehdyssä työssä on todettu (Romakanniemi, Jokikokko, Pakarinen, Pulkkinen, Turunen 2022).

Keskeisiin uhkiin kuuluvat myös toimintaympäristön kriisit, kuten pandemiat ja Ukrainan sota. Pandemia osoitti matkailualan haavoittuvuuden yleisesti. Ukrainan sota ja muut tekijät ovat puolestaan vaikuttaneet energiakustannusten nousuun. Korkea kustannustaso uhkaa kalastusmatkailuelinkeinoa kahdelta suunnalta. Asiakkaat laskevat yhä tarkemmin, mihin heidän on mahdollista matkustaa, ja mitä palveluja käyttää kohteessa. Toisaalta korkea energian hinta nostaa yrittäjien tuotantokustannuksia esimerkiksi veneiden polttoaineen kallistumisen myötä.

4.2 SUOMEN KALASTUSMATKAILUN IMAGOON JA KILPAILUKYKYYN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Suomen kalastusmatkailua kehitetään toimintaympäristössä, joka muodostuu muun muassa maantieteellistä piirteistä, matkailua tukevista rakenteista ja toimijoista, sekä kilpailevista maista. Nämä tekijät vaikuttavat maan imagoon ja kilpailukykyyn kalastusmatkailukohteena. Suomen vahvuudet liittyvät erityisesti monipuoliseen luontoon ja vesistöihin sekä vahvoihin matkailupalveluihin, -rakenteisiin ja -maineeseen. ”Pullonkauloja” puolestaan ovat muun muassa alan vahva sesonkiluonteisuus sekä kalastusmatkailun systemaattisen kehittämisen ja edelleen tunnettuuden puute.

Vahvuudet	”Pullonkaulat”
<ul style="list-style-type: none">• monipuoliset vesistöt ja kalalajit• luonnonrauha ja maisemat• vahva matkailun maakuva• yleinen kiinnostus luontomatkailua kohtaan• matkailuinfra• matkailupalvelut• koulutettu opaskunta	<ul style="list-style-type: none">• vahva sesonkiluonteisuus• sivutoimisuus• Suomea ei laajasti tunneta• kalastusmatkailumaana• alaa ja sen mahdollisuuksia elinkeinona ei täysin tunnistettu• ei systemaattista markkinointia ja kehittämistä• tukimahdollisuudet heikohkot• toimintaympäristön kriisit (mm. Ukrainan sota)• ei venäläisiä asiakkaita• korkeat energiakustannukset• vesistön ja kalaston tilan ylläpito• saalisvarmuus varauksin• vieraslajit (kyytärälohi)

5 Kalastusmatkailun potentiaali ja kasvun edellytykset alueilla

Suomen kalastusmatkailun näkökulmasta on syytä huomioida myös maantieteelliset erityispiirteet, joiden vuoksi kalastusmatkailun kehittämiseen tarpeet ja lähtökohdat voivat vaihdella alueittain. Kalastajien mielenkiinto voi kohdentua tiettyyn kalalajiin tai kalastusmuotoon, jolloin matka suuntaa alueille, joilla kiinnostavat kalalajit tai kalastuksen muodot ovat mahdollisia. Kalastusmatkailun toimenpideohjelmaa valmisteleva työryhmä pohti työpajassa 6.9.2022 eri alueiden (Järvi-Suomi, Lappi ja rannikko) kalastusmatkailun erityispiirteitä.

5.1 ALUEELLISET ERITYISPIIRTEET KALASTUSMATKAILUSSA

Rannikolla tärkeimpiä kalalajeja ovat hauki, kuha, ahven, merilohi ja meritaimen. Järvi-Suomen ja rannikon osalta tärkeiksi kalalajeiksi nostettiin muun muassa kuha ja hauki. Lapin kalalajeista tunnetuin on lohi, mutta myös haukea kalastetaan yleisesti. Koska alueet ovat kalalajistoltaan, mutta myös maastoltaan ja toimintaympäristöltään erilaiset, kalastustoiminnalle muodostuu omat erityispiirteensä. Lapissa tärkeinä näyttäytyvät esimerkiksi lohensoutu, uistelu, rantakalastus sekä vaellusta ja kalastusta yhdistävät kohteet ja palvelut. Rannikolla ja Järvi-Suomessa puolestaan venekalastus näyttäytyy vahvana. Näin ollen esimerkiksi vuokraveneiden tarve voi vaihdella alueittain. Erityispiirteinä mainittiin myös asiakasryhmät ja sesonkivaihtelut. Lapissa matkailusesonki on korkeimmillaan talvella, kun taas kalastusmatkailun sesongit sijoituvat kesäkuukausille. Asiakasryhminä rannikolla korostuvat esimerkiksi yritysasiakkaat ja Järvi-Suomessa varsinaiset matkailijat. Myös erityisryhmille on ollut tarjolla kalastusmatkailupalveluja. Kalastusmatkailun näkökulmasta on hyvä pohtia, millä tavalla alueelliset erot huomioidaan kehittämistoimissa.

Järvi-Suomi	Pohjois-Suomi	Rannikko-Suomi
<ul style="list-style-type: none"> • Tärkeimpiä kalalajeja hauki, kuha ja ahven • Runsaasti vesistöjä, joista osa on vähän kalastettuja • Suuria kaloja on mahdollista saada • Puhtaita ja suuria järviä, joissa kalastusta tulisi kehittää • Vuokravenekalustoa on paikoin saatavilla • Lyhyet etäisyydet • Kalastajien määrä vähenee jatkuvasti • Tarjontaa tulisi lisätä • Ulkomaisia asiakkaita tulisi saada lisää, muun muassa korvaamalla menetetyt venäläiset asiakkaat Baltian maista tulevilla • Tuettu harrastustoiminta 	<ul style="list-style-type: none"> • Maan vetovoimaisimpia kalastusalueita, muun muassa tärkeimmät lohenkalastuskohteet • Kyttyrälohta tulisi pyydystää vieraslajikriisin ehkäisemiseksi (Norjassa on käytössä automaattinen tekniikka tähän) • Harjuksen, raudun ja villin taimenen kalastus eräitä vetovoimatekijöitä, joihin kannattaa keskittyä • Kalastus retkeilyn ohessa • Suurhauen ja -ahvenen saamisen mahdollistavat kohteet • Maisemalliset arvot tukevat kalastusta • Kalastuksen kannalta arvokkaita pieniä virtavesiä • Inarijärven arvo kalastusmatkailukohteena • Kemijoen ja Inarijärven kalastusmatkailun kehittäminen • Koillisella harjus tärkeä saaliskala 	<ul style="list-style-type: none"> • Tärkeimpiä kalalajeja hauki, kuha, ahven, merilohi ja meritaimen • Ainutlaatuinen saaristo • Kalastusopastusta saatavilla hyvin • Suuret kaupungit lähellä, asiakaspotentiaalia, palveluja • Sopivista majoituskohteista on puutetta erityisesti korkeasesongilla • Rantojen kivisyys luo haasteita vesillä kulkemiseen • Suurten kaupunkien lähellä on kova kalastuspaine erityisesti Suomenlahdella • Yritysiasiakkaita

5.2 MATKAILUN ALUEKEHITTÄJIEN HAASTATTELUT

Kalastusmatkailun nykytilan ja kehittämistarpeiden määrittämiseksi haastateltiin myös eri puolilla maata toimivia matkailun aluekehittäjiä. Yhteensä yhdeksän haastateltavaa kertoi kalastusmatkailun potentiaalista ja kehittämisen edellytyksistä alueellaan. Haastattelut painottuivat erityisesti suurempien matkailukeskusten, kuten kaupunkien tai hiihtokeskuksista tunnettujen kuntien kohdalle. On huomattava, että kalastusmatkailun potentiaali ja edellytykset vaihtelevat huomattavasti alueiden välillä.

5.2.1 Rannikko

Kalastusmatkailulla on potentiaalia Saaristomeren alueella, mutta tällä hetkellä kehittäminen on yksittäisten yrittäjien varassa. Kalastusmatkailu voi monipuolistaa alueen palvelutarjontaa kotimaisille ja kansainvälisille matkailijoille. Uusia asiakasryhmiä tulisi löytää ja sesonkia pidentää. Tämä vaatii järjestelmällistä työtä ja vahvan yhteistyöpohjan rakentamista.

Saaristomerellä on suhteellisen laaja mökkitarjonta. Majoitus- ja muut palvelut ovat varattuja kotimaisten asiakkaiden sesongin aikana kesäkuusta elokuun loppuun, mutta sesonkia tulisi jatkaa kehittämistyön avulla.

Alueelle saapuu lähinnä yksittäisiä kalastusmatkailijoita, jotka löytävät omatoimisesti palveluntarjoajat. Asiakkaat ovat lähinnä kotimaisia. On huomattava, että edellisten lisäksi on myös opaspalveluja käyttäviä ja ulkomaisia asiakkaita.

5.2.2 Järvi-Suomi

Alueella nähdään kalastusmatkailussa potentiaalia erityisesti kansainvälisten, matkanjärjestäjien ja oppaiden palveluja käyttävien, asiakkaiden kohdalla. Esimerkiksi Etelä-Savossa pidetään mahdollisena kalastusmatkailun liikevaihdon moninkertaistumista, mikäli tehdään taitavaa kehittämistyötä. Venäjän matkailun sulkeutuminen nähdään myös mahdollisuutena, koska aiemmin Venäjällä käyneet kalastusmatkailijat etsivät nyt uusia kohteita. Kysyntä kohdistuu muun muassa koskissa kalastamiseen, suosittujen kohteiden ruuhkaisuus voi tehdä pienistä koskista aiempaa kysytympiä. Koskikalastuksen odotetaan kuitenkin kasvavan jonkin verran uusien kunnostettavien kohteiden myötä.

Saimaalla arvokalakantaa tulisi vahvistaa, jotta se houkuttelisi lisää lohia ja taimeina arvostavia kalastajia. Lohikantojen luontainen elinkierto tulisi palauttaa vapauttamalla Palokin kosket Heinävedellä. Kalakanta tulisi tukea myös istutuksin koko Vuoksen vesistöä.

Kalastusmatkailu vahvistaa Lakeland-brändiä ja on yksi syy Suomeen matkustamiselle kokemaan erilaisia vesistöjä. Kalastusmatkailun kehittämisessä tulisi huomioida myös esteettömyys. Kalastusmatkailun tuoma lisäarvo muodostuu muun muassa majoituksen ja venevuokrauksen käyttöasteen kasvuna kesälomasesongin ulkopuolella.

Järvi-Suomessa on kalastusmatkailijoille tarjolla runsaasti mökkimajoitusta ja ohjelmapalveluja, sekä kohteena muun muassa yksityisiä koskia. Majoituksesta on aiemmin ollut paikoitellen pulaa hyvien kalastuskohteiden yhteydessä, mutta venäläisten matkailun lamaan myötä on muodostunut kysyntäpula. Vuokramökkien varustelu on usein puutteellinen kalastusmatkailuasiakkaiden kannalta, mikä näkyy muun muassa laiturien, veneluiskien ja veneiden puuttumisena tai heikkona soveltuvuutena käyttötarkoitukseen. Kotimaisten asiakkaiden kannalta polttoaineen ja palveluiden hinta ovat rajoittavia tekijöitä yritysryhmiä lukuun ottamatta.

Kalastusmatkailuyrityksillä on mahdollisuus saada näkyvyyttä esimerkiksi matkailun aluemarkkinointiorganisaatioiden kautta. Kalastusmatkailun kehittyminen vaatisi lähinnä tuotteiden yhdistämistä helposti ostettaviksi kokonaisuuksiksi.

Kalastusmatkailijat saapuvat alueelle matkanjärjestäjien kautta tai suoraan kuluttajamarkkinoinnin, kuten hakukoneiden välittämän tai verkko- ja varaussivuilla jaetun tiedon perusteella. Verkossa ja sosiaalisessa mediassa markkinoiminen on olennaisen tärkeää. Myös perinteisen median eli kalastuslehtien artikkelit toimivat markkinoinnin tukena. Tieto hyvistä kohteista leviää harrasteyhteisön keskuudessa tehokkaasti. Kalastajista suuri osuus palaa mieluisaan kohteeseen uudelleen. Yritysten oma aktiivisuus markkinoinnissa on myös tärkeää, samoin kuin palveluiden laatu ja saa-

lisvarmuus – kohteen ”maine” leviää tehokkaasti harrastajien parissa. Ennen koronapandemiaa ulkomaalaisten osuus yritysten asiakkaista oli suurempi, vuonna 2022 asiakaskunta on muotoutumassa uudelleen ja kotimaiset muodostavat suurimman ryhmän. Ulkomaalaisia asiakkaita saapuu muun muassa Baltian maista. Kriisien ja rajoitusten vuoksi esimerkiksi tärkeistä lähtömaista Venäjältä, Ukrainasta ja Kiinasta aiemmin saapuneet matkailijat puuttuvat nyt käytännössä kokonaan. Alueella tarvittaisiinkin apua markkinoiden uudelleen määrittelemiseksi ja haltuun ottamiseksi. Lisäksi korkeat polttoaine- ja sähkökustannukset vaikeuttavat kalastusmatkailuyrittämistä.

5.2.3 Pohjois-Suomi

Kalastusmatkailussa nähdään kohteesta riippuen kohtalainen tai suuri kasvupotentiaali. Vuonna 2022 kalastuspaine kohdistuu erityisesti lohistaan tunnetulle Torniojoelle. Valkolihaisen kalan saalistuksessa on kuitenkin jopa vielä enemmän käyttämättöä potentiaalia. Kalastusmatkailu on useissa kohteissa lähinnä omatoimisten kalastajien varassa. Alueilla on runsaasti kalastuksen harrastajia ja myös oppaita, jotka opastavat asiakkaita lähinnä tarjottaessa kalastusta yhtenä osana ohjelmapalvelutuetta. Ammattikalastuksen tuotteistaminen ohjelmapalveluksi tuli esille joissakin haastatteluissa, mutta on huomattava, että kalastusmatkailuyrittäjien keskuudessa on asiaan kriittisesti suhtautuvia. Kalastusmatkailun potentiaalin lunastamiseksi tarvittaisiin tuotteistamista ja kysyntää lisääviä toimia.

Kalastusmatkailu voisi lisätä matkailutuloa huomattavasti sellaisilla alueilla, joissa on vahva kalastuspotentiaali, mutta ei suurta matkailukeskusta. Kalastusmatkailulla on parhaimmillaan kauaskantoisia vaikutuksia. Kalastusmatkailijat saattavat esimerkiksi hankkia kohdealueilta mökkejä ja viettää niillä runsaasti aikaa hankkien tarvittavia ostoksia ja palveluja paikallisista liikkeistä. Kalastusmatkailu tukee alueen luontomatkailua ja kysynnän lisääntyminen toisi Lapin matkailuun uuden segmentin. Lapissa matkailukalastus matkan oheisohjelmana olisi helpommin toteutettavissa toimintaympäristön ja tuotteistamisen kannalta.

Niillä alueilla, joissa on suuri matkailukeskus, kalastusmatkailun kehittäminen tukisi lähinnä ympärivuotisuutta kesäkauden ohjelmana. Kalastuksen tarjoaminen yhtenä oheisohjelmana auttaisi lisäämään matkailijoiden viipymää alueella. Talvikaudella pilkkiminen on vakiintunut oheisohjelma, joka tarjoaa parhaimmillaan kokonaisvaltaisen elämyksen esimerkiksi moottorikelkkailuun ja ruoanvalmistukseen yhdistettynä.

Majoituskapasiteetin riittävyys ei rajoita kalastusmatkailun kasvua kesäkaudella kuin matkailukeskusten ulkopuolella sijaitsevilla kohteissa, mikäli asiakasvirta kasvaa huomattavasti. Olemassa olevan kapasiteetin hyödyntäminen mukaillee kestävä kehityksen periaatetta. Lapissa jokien varsilla sijaitsevan majoituksen tasoa tulisi kuitenkin nostaa erityisesti, mikäli tavoitellaan kansainvälisiä asiakkaita. Myös oppaiden ja ravintolapalvelujen saatavuus on melko hyvä. Sen sijaan kalastusta ja ruokamatkailua yhdistäviä elämystuotteita ei juuri ole kattavasti saatavilla. Monissa kohteissa voi olla järkevää tukeutua kalastuksen lisäksi esimerkiksi pyöräilyyn tai muihin

aktiviteetteihin. Näin muun muassa majoitusinvestointeja ei tarvitse tehdä vain kalastusmatkailun varaan.

Kalastusmatkailua ei ole yleensä systemaattisesti tuoteistettu haastateltavien edustamissa kohteissa. Suurin osa kohteista ei markkinoi erityisesti kalastusmatkailijoille, vaan tuo kalastusta esille lähinnä matkan oheisohjelmana. Kotimaisille asiakkaille markkinoidaan kuitenkin jonkin verran esimerkiksi erämessuilla ja alan lehdissä. Nykytilanteessa vuonna 2022 selvästi suurin osa asiakkaista on kotimaisia. Lappiin luontomatkailijoita tuovat matkanjärjestäjät olisivat sopiva taho tuomaan alueelle myös kalastusmatkailijoita.

Tuoteistamiseen alkaen kalapaikkojen kartoittamisesta tai niitä koskevan tiedon päivittämisestä tarvittaisiin resursseja. Ylipäätään kalastusmatkailun kehittäminen alueilla vaatisi laajaa, mieluiten kansallista, tukea muun muassa riittävän näkyvyyden saamiseksi. Haastateltavien mukaan Suomen tunnettavuus kalastusmatkailumaana on suppea, eikä tilannetta voida muuttaa yksittäisten kohteiden voimin. Esimerkiksi eräessä lappilaisessa matkailukeskuksessa kalastusmatkailua on pyritty aiemmin kehittämään merkittäväksi tuotteeksi, mutta kohderyhmän tunnistaminen ja tavoittaminen Euroopassa osoittautui niin vaikeaksi, että aloite ei johtanut tuloksiin.

5.2.4 Yhteenveto alueiden matkailun kehittäjien haastatteluista

Kalastusmatkailun merkitys vaihtelee alueittain, mutta alan potentiaalia pidetään poikkeuksetta nykyistä tasoa suurempana. Kalastusmatkailijat ovat yleisimmin kotimaisia omatoimikalastajia, mutta opaspalvelujen käyttäjät ovat usein ulkomaisia. Majoitusta on yleensä riittävästi saatavilla suurempien matkailukeskusten lähellä sijaitsevien kalastuskohteiden yhteydessä vastaamaan myös kasvuun. Osassa kalastuskohteita on kuitenkin pulaa majoituksesta sesonkiaikana, tai majoitus ei ole välttämättä tasoltaan riittävää. Kalastusmatkailun huomattava kasvu alueilla edellyttäisi systemaattista tuoteistamista muun muassa helposti ostettavien tuotepakettien muodostamiseksi sekä Suomen näkyvyyden parantamista kalastusmatkailumaana. Potentiaalilin lunastamisen ja kasvuun hakemisen ohella kalastusmatkailun kehittämisessä on nykytilanteessa kysymys yritystoiminnan edellytysten turvaamisesta asiakaskatoa aiheuttaneessa kriisien jatkumossa.

6 Kalastusmatkailun nykytilan ja kehittämistarpeiden yhteenveto

Suomi tarjoaa kalastusmatkailulle hyvät puitteet lukuisine ja monipuolisine vesistöineen sekä kalalajeineen. Luonnonrauha ja rakennettu infrastruktuuri tukevat osaltaan mahdollisuuksia kalastusmatkailun järjestämiselle. Samalla Suomen kanssa asiakkaista kilpailevat maat, joissa on usein hyvä saalisvarmuus kalastusmatkailijoiden arvostamista suurista kaloista.

Ulkomaiset asiakkaat tuovat maahan matkailutuloa, etenkin kun he käyttävät kotimaisia useammin muun muassa kalastusopaspalveluja. Ulkomaalaisten osuus opaspalveluja käyttävistä kalastusmatkailijoista on kasvanut vähitellen 2000-luvulla, ennen koronapandemia heidän osuutensa oli lähes kolmannes. Venäläiset asiakkaat ovat aiemmin olleet tärkein ulkomainen kohderyhmä. Kotimaisten asiakkaiden merkitys on noussut koronapandemian aikana. Kiinnostus luontomatkailua kohtaan ja toisaalta luonnosta vieraantuminen kaupungistumisen myötä voivat lisätä yhä kotimaisten asiakkaiden määrää ja opaspalvelujen käyttöä. Yli puolet alan ydinyritysten (muun muassa opaspalvelua tarjoavien) asiakkaista on yritysasiakkaita. Näistä huomattava osa on päiväkävijöitä, kuten yritysten henkilökuntaa, joille kalastusta tarjotaan kokouksen oheisohjelmana.

Suomen kalastusmatkailuyrityksistä useat ovat monialaisia, eli ne saavat vain osan tulostaan kalastusmatkailusta. Tähän on osaltaan vahvana syynä kalastusmatkailun sesonkiaika, joka kestää toukokuulta lokakuulle. Ympärivuotisuuden edistäminen onkin alan suurimpia haasteita. Yrittäjät joutuvat hankkimaan talviaikaan tuloa muista lähteistä. Myös työntekijöiden palkkaaminen on vaikeampaa, koska tarjolla ei ole ympärivuotista toimeentuloa. Yrittäjätoiminnan taustalla on tyypillisesti oma kalastusharrastus. Monille yrittäjille onkin riittävää tarjota asiakkaille elämyksiä oman harrastuksen ohessa, eikä tavoitteena ole toiminnan laajentaminen.

Kalastusmatkailuyritykset tarvitsevat toimintaansa vesialueen omistajan luvan. Lupa voidaan vuokrata yksityiseltä, vesialueen osakaskunnalta, valtiolta, tai kalastuslupa voidaan hakea kalatalousalueelta, osakaskunnalta, tai valtiolta. Mikäli vesialueen omistaja ei myönnä lupaa, voi sen saada alueelliselta ELY-keskukselta. Tällöin asiakkaita saa olla korkeintaan kuusi kerrallaan. Vuonna 2019 aloittaneiden kalatalousalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmiin tulee määritellä kalastusmatkailutarkoitukseen hyvin soveltuvat alueet. Hyvin monet vesialueet on määritelty kalastusmatkailuun soveltuviksi, mikä on alan kannalta myönteistä. Koska kalastusmatkailijat

arvostavat suuria kaloja, niiden saalisvarmuutta tulisi tukea erilaisin toimin. Kalastusmatkailun sääntelyn muodostamiseksi esteiksi on yleisesti koettu Ely-keskusten kuuden asiakkaan luvan rajoitus, sekä kankeaksi koettu lupamenettely. Toisaalta alalla nähdään tarpeelliseksi asettaa kalastoa turvaavia rajoituksia esimerkiksi verkko-kalastukseen.

Kalastusmatkailun kehittäminen tapahtuu tällä hetkellä paljolti yksittäisten yrittäjien toimesta. Rajalliset resurssit ja osaaminen estävät alan kasvua. Yhteistyö muiden matkailuyrittäjien kanssa edistäisi vetovoimaisten tuotteiden ja tuotepakettien rakentamista. Yhteistyön edistäminen vaatii kalastusmatkailun mahdollisuuksien näkemistä esimerkiksi majoitusyrittäjien taholta. Erityisesti markkinoinnissa tarvitaan laajaa kansallista yhteistoimintaa, jolla voidaan parantaa Suomen näkyvyyttä kalastusmatkailumaana.

Kalastusmatkailuyrittäjät tarvitsevat toimintansa tueksi sekä aineellisia että aineettomia resursseja. Investoinnit esimerkiksi venekalustoon tai tarvittaviin rakennuksiin ovat kalliita etenkin useiden yrittäjien pienehköihin tuloihin nähden. Kalastusmatkailuyrittäjät kokevat, että alaa ei huomioida tarpeeksi, mikä näkyy haasteena saada tukia toiminnan kehittämiseen. Useat yrittäjät tarvitsevat lisäksi enemmän osaamista esimerkiksi asiakaspalvelutaidoista ja markkinoinnista. Laatutason varmistamisesta on syytä huolehtia esimerkiksi tarjoamalla tarvittavaa koulutusta.

Kalastusmatkailun kasvua haittaa ensisijaisesti toimivien palvelujen puute monien hyvien kalavesien äärellä, vahva sesonkiluonteisuus ja sen aiheuttamat rajoitteet toiminnan kehittämiseksi, sekä se, että Suomea ei tunneta kalastusmatkailumaana. Suomen luonto ja vesistöt luovat vetovoimaa, kuten myös kalasto tietyin varauksin. Kalastusmatkailijat arvostavat suurten kalojen saalisvarmuutta korkealle. Tässä suhteessa Suomella on kovia kilpailijamaita. Suomen asemaa todennäköisesti parantaisi paitsi saalisvarmuuden vaaliminen, myös erilaisten matkailupalvelujen tarjoaminen kalastuksen ohessa. Tällöin kohderyhmä laajentuisi jossakin määrin innokkaimpien saaliskeskeisten harrastajien ulkopuolelle. Oheispalvelujen tarjoaminen voisi osaltaan helpottaa sesonkiluonteisuudesta johtuvia ongelmia, mikäli yrittäjä saisi esimerkiksi majoitustoiminnasta tuloa talvella. Ympärivuotisuuden haasteista johtuen on hedelmällistä pyrkiä kasvattamaan yrittäjien tulovirtaa keväästä syksyyn ulottuvan sesonin aikana siten, että se houkuttelee kehittämään toimintaa. Alan kasvua haittaa myös se, että alaa ei ole riittävästi tunnistettu elinkeinoksi. Tämä näkyy laajan ja systemaattisen kehittämisen, kuten markkinoinnin puutteena. Yritysten toimintamahdollisuuksia voisi parantaa myös sääntelyn kautta siten, että yritysten on helpompi toimia sirpaloituneella kalastuslupa-alueella.

Lähdeluettelo

- Harju-Myllyaho, A., Satokangas, P., Vieru, M., Vähäkuopus, M., Vera Lindström ja Juho-Matti Paavola. Matkailutoimialan työllisyys muuttuvassa toimintaympäristössä. Työ- ja elinkeinoministeriön Toimialapalveluiden teemaraportti. Luettu 9.9.2022
- Kalastuslaki 10.4.2015/378. Luettu 3.11.2022 osoitteesta: [Kalastuslaki 379/2015 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX °](#)
- Karttunen I. (2022) Fishing Tourism and its Marketing in Finland. Haaga Helia University of Applied Sciences. Bachelor's Thesis. Luettu 18.3.2022 osoitteesta: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/702997/Thesis_Karttunen_Ida.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Kolari I. & Laiho M. (2008) Kalastusmatkailun kehittämisen valtakunnallinen toimenpideohjelma 2008–2013. Maa- ja metsätalousministeriö 2/2008.
- Länsman, Niemelä & Kärki (1998). Tenojoen kalastusmatkailu. VIII Kalantutkimuspäivät . Fisheries Research Forum, Kotka 18.- 19.11.1998, 53-56.
- Lepistö, P. (2022) Kalatalouden koulutus Suomessa. Julkaisematon kooste.
- Maa- ja metsätalousministeriö (2014). Rajajokisopimus Suomen ja Ruotsin välillä. Luettu 3.11.2022 osoitteesta: [MMM_rajajokisopimus.pdf](#)
- Maa- ja metsätalousministeriö (2016) Tenojoen vesistön kalastussääntö. Luettu 3.11.2022 osoitteesta: <https://mmm.fi/documents/1410837/2974565/Sopimuksen-LII-TE2-TENOn-Kalastuss%C3%A4nt%C3%B6-29062016.pdf/a4e2831e-960e-430d-b4dc-2389bc411d1c>
- Maa- ja metsätalousministeriö (2018) Vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategia. Luettu 5.4.2022 osoitteesta: <https://mmm.fi/documents/1410837/11907317/Vapaa-ajan+kalatalouden+kehitt%C3%A4misstrategia/686d6db5-0131-98ef-a8e1-5bd135819b78/Vapaa-ajan+kalatalouden+kehitt%C3%A4misstrategia.pdf?t=1571221648000>
- Myllylä M. (2016) Kalastusmatkailu. Minustako kalastusmatkailuyrittäjä? Kalatalouden keskusliitto, julkaisu nro 189.
- Pellikka J., Pokki H., Moilanen P. (2021) Vapaa-ajankalastuksen virkistysarvo ja vetovoimatekijät. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 60/2021. Luonnonvarakeskus. Helsinki.

- Pohja-Mykrä M., Matilainen A., Kujala S., Hakala O. & Harvio V., Törmä H. & Kurki S. (2018) Erätalouteen liittyvän yritystoiminnan nykytila ja kehittämisedellytykset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 40/ 2018. Luettu 11.2.2022 osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160877/40-2018-Er%C3%A4talousraportti.pdf>
- Romakkaniemi, A., Jokikokko E., Pakarinen, T., Pulkkinen, H., Turunen, J. (2022) Toimenpideohjelma Simojoen lohikannan elvyttämiseksi. Luettu 21.9.2022 osoitteesta: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164293/MMM_2022_12.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- TEM (2019) Yhdessä enemmän – kestävä kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun. Suomen matkailustrategia 2019–2028 ja toimenpiteet 2019–2023. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, alueet, yritykset, 2019:60. Luettu 10.2.2022 osoitteesta: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161906/TEM_2019_60.pdf?sequence=4&isAllowed=y

LIITE 1. KALATALOUDEN KOULUTUS SUOMESSA (LEPISTÖ 2022)

Kalatalouden ammattitutkinto, Kalastusopas

Vuodesta 2006 alkaen

150 osaamispistettä

Tutkinto antaa yrittäjävalmiudet

Painotus kalastusmatkailussa

Tyypipiipiskelija: 30-40 vuotias mies

Toteutus monimuoto-opiskeluna

Osaaminen osoitetaan näytöissä

Kalastusoppaita valmistunut 228 henkilöä vuosina 2006-2019

Kalatalouden perustutkinto, Kalastuksenohjaaja

Vuodesta 2001 alkaen

180 osaamispistettä

Tutkinto antaa työntekijän valmiudet

Laaja-alainen tutkinto, jossa myös muuta kalataloutta

Tyypipiipiskelija: 17-vuotias poika

Toteutus pääosin lähiopetuksena ja työssäoppimisena

Osaaminen osoitetaan näytöissä

*Kalastuksenohjaajaksi valmistunut 96 henkilöä vuosina 2010-2020
(ei tietoja vuosilta 2001-2010)*

Kalastusmatkailun koulutusta järjestetään Suomessa seuraavissa oppilaitoksissa:

Kemi-Tornionlaakson koulutuskuntayhtymä Lappia, Kemi, Muonio/ Pello

- kalatalouden ammattitutkinto
- kalatalouden perustutkinto.

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riveria, Joensuu

- kalatalouden ammattitutkinto
- ei perustutkintoa.

Peimarin koulutuskuntayhtymä, ammattiopisto Livia, Parainen

- kalatalouden ammattitutkinto
- kalatalouden perustutkinto.

Koulutuskeskus Salpaus, Asikkala

- kalatalouden ammattitutkinto
- kalatalouden perustutkinto.

Koulutuksen järjestäjien kokemukset ja kommentit koulutuksesta

”Kalastusoppaan ammattitutkintokoulutus on hyvä ja toimiva!”

”Ammattitutkinnon tutkinnon perusteissa ei ole suuria kehitystarpeita.”

”Paikallisuuden huomioiminen voisi olla vähän isommassa roolissa myös tutkinnon perusteissa. Toimintaympäristöt vaihtelevat ja toiminnan mallit monimuotoistuvat.”

”Kalastusmatkailun koulutukset ovat vetovoimaisia. Ala kiinnostaa ja vetää eniten kalatalouden vaihtoehtoista.”

”Kalastusmatkailu on nuori ala, joka kehittyy ja kasvaa voimakkaasti.”

”Naisten osuus opiskelijoista kasvaa jatkuvasti.”

”Perustutkintoa uudistetaan parhaillaan. Uudet tutkinnon perusteet tulevat voimaan vuoden 2024 aikana. Perustutkintoon halutaan lisätä vapaa-ajankalatalouden sisältöjä.”

”Opiskelijaksi hakeutuvalla on usein vankka harrastustausta jonka päälle osaaminen rakentuu.”

”Perustutkinto on parempi vaihtoehto peruskoulusta tulleelle nuorelle koska se mahdollistaa enemmän kontaktiopetusta.”

”Vaikka aina on kehitettävää, niin suomalainen kalastusmatkailukoulutus kestää jopa kansainvälistä vertailua.”

”Koulutuksilla on tärkeä merkitys verkostoitumisen kannalta.”

”Kalastuksenohjaajan tutkintonimike ei ole kuvaava. Voisiko kummastakin tutkinnosta valmistua kalastusoppaita?”

Kalastaminen on osa suomalaista perinteistä elämäntapaa. Maamme rannikko sekä järvet ja joet tarjoavat monipuoliset puitteet myös kalastusmatkailulle. Rannoilla ja vesillä liikkuukin omatoimisia tai opastetuille retkille osallistuvia kalastusmatkailijoita erityisesti kesäsesongin aikana. Kalastusmatkailun on odotettu kasvavan yhä merkittävämmäksi elinkeinoksi, joka työllistää yrittäjiä ja lisää Suomen vetovoimaa kansainvälisillä matkailumarkkinoilla.

Kalastusmatkailun nykytila ja kehittämistarpeet -julkaisussa on käsitelty kalastusmatkailun tilaa ja alan kasvun esteitä, edellytyksiä ja mahdollisuuksia. Julkaisussa esitelty tieto on koottu osana kalastusmatkailun kansallisen toimenpideohjelman laatimisprosessia.

LAPIN AMK⁷
Lapland University of Applied Sciences

www.lapinamk.fi

ISBN 978-952-316-457-4